

Çitil, M., Karakoç, T. & Küçüközyiğit, M. S. (2018). Özel eğitim lisans dersinin öğretmen adaylarının bilgi düzeylerine ve engellilere yönelik tutumlarına etkisi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 815-833.

Geliş Tarihi: 20/02/2018

Kabul Tarihi: 31/05/2018

ÖZEL EĞİTİM LİSANS DERSİNİN ÖĞRETMEN ADAYLARININ BİLGİ DÜZEYLERİNE VE ENGELLİLERE YÖNELİK TUTUMLARINA ETKİSİ*

Mahmut ÇİTİL**

Tamer KARAKOÇ***

Mehmet Salih KÜÇÜKÖZYİĞİT****

ÖZET

Bu araştırmanın amacı eğitim fakültelerinde farklı branşlara okutulan 2 kredilik özel eğitim lisans dersinin öğretmen adaylarının bilgi düzeylerine ve engellilere yönelik tutumlarına etkisini belirlemektir. Araştırmanın çalışma grubunu Gazi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören 106 sen sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmadan elde edilen nitel veriler içerik analiziyle, nicel veriler ise SPSS paket programına ile analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre öğretmen adaylarının bilgi testinde ön test ve son test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Öğretmen adaylarının özel eğitim ve engelliler hakkında bilgi düzeyleri artmış olmasına karşın engelli bireylere yönelik tutumlarında anlamlı bir değişikliğin meydana gelmediği görülmüştür. Ancak sosyal geçerlik bulgularına göre katılımcıların büyük çoğunluğu bu dersi aldıkları için memnun olduklarını, dersin bilgi gereksinimlerini karşıladığını, bu dersi daha önce almayan öğretmen adaylarına da önerdikleri, dersin bundan sonraki yaşamlarına katkı sağladığına inandıklarını belirttikleri görülmüştür

Anahtar Kelimeler: Öğretmen eğitimi, engellilere yönelik tutum, özel eğitim

THE EFFECT OF SPECIAL EDUCATION UNDERGRADUATE COURSE TO THE TEACHER CANDIDATES' KNOWLEDGE LEVEL AND ATTITUDES TOWARDS THE DISABILITY

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine teacher candidate's knowledge levels and attitudes towards disability after special education undergraduate course which is 2 credits and taught in different branches of education faculties. Working group of the study is constituting 106 senior students studying at the Gazi Faculty of Education... In the study, a single group experimental design was used as a pretest-posttest. The obtained data were analyzed by qualitative content analysis and quantitative data were analyzed with SPSS package program. According to research findings, there was a statistically significant difference between pre-test and post-test scores in the information test of the teacher candidates. Despite the increased level of knowledge of teacher candidates about special education and disabilities. it seems that no significant change has taken place in the attitudes towards disabled people. However, according to the findings of social validity, the majority of the participants are satisfied that they have taken this lesson, that they meet the information requirements, they also offer it to candidate teachers who have not taken this course before and that they believe that the lesson contributes to their future lives.

Key Words: Teacher education, attitudes towards disabilities, special education

* Bu çalışma IX. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuştur.

** Arş.Gör.Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, mahmutcitil@hotmail.com

*** Öğr.Gör.Dr., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, tarcem@gmail.com

**** Arş.Gör., Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, mskozyigit@gmail.com

1.GİRİŞ

Özel gereksinimli bireylere sunulan, bu konuda eğitim almış uzman personel ile uyarlanmış ve geliştirilmiş müfredatlar yoluyla, öğrencilerin ihtiyacına göre düzenlenmiş çevreyle, uygun yöntem ve araç-gereçlerle sürdürülen eğitim biçimine özel eğitim denilmektedir. Özel eğitime ihtiyacı olan bireyler ise çeşitli nedenlerle bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenen düzeyden anlamlı farklılık gösteren bireylerdir (ÖEHY, 2006). Bu bireylerin eğitim ortamlarında görülme sıklıkları ise azımsanmayacak düzeydedir. Türkiye’de zorunlu eğitim çağında olup örgün eğitime devam eden yaklaşık 400 bin özel gereksinimli öğrenci olduğu tahmin edilmektedir (Çitil, 2017). Bu nedenle öğretmenlerin bu özellikteki öğrenciler hakkında bilgi ve beceri sahibi olmaları önemlidir. Doğal olarak özel gereksinimli öğrencilerin eğitsel gereksinimlerinin karşılanması için öğretmen yetiştirme sürecinde öğretmen adaylarına bilgi ve beceri kazandıracak düzenlemeler yapılması gerekmektedir (Gözün ve Yıkılmış, 2004).

Türk Eğitim tarihinde öğretmen yetiştirme süreci önemli bir yere sahiptir. Osmanlı Dönemi’nde 1848 yılında açılan Darül Muallimin gibi kurumlarla modern anlamda başlayan sistemli öğretmen yetiştirme süreci Cumhuriyet ile de devam etmiştir (Akyüz, 2015; Başkan-Atanur ve Aydın, 2006; Küçükahmet, 2007). Uzunca bir süre Milli Eğitim Bakanlığı’nın (MEB) sorumluluğunda olan öğretmen yetiştirme işi 1982 yılında 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu ile yeni kurulan Yükseköğretim Kurumu’na (YÖK) devredilmiştir (Ayas, 2009; Başkan, 2001; Başkan-Atanur ve Aydın, 2006; Doğan, 2005). Bu düzenlemenin ardından eğitim fakültelerinde özel eğitim alanına öğretmen yetiştiren bölümlerin sayısında önemli bir artış olduğu görülmektedir (Çitil, 2017). Bu alanda yetiştirilen öğretmenler ise çoğunlukla özel gereksinimli çocuklar için açılmış ayrı okul, merkez ve sınıflarda ve rehberlik araştırma merkezlerinde çalışmaktadırlar.

Öğretmen yetiştirme görevi YÖK’e geçtikten sonra 1990’lı yılların sonuna kadar küçük değişiklikler olmakla birlikte en köklü değişiklik 1998 yılında gerçekleşmiştir. Böylece öğretmen yetiştirme programlarındaki dersler; alan bilgisi, öğretmenlik meslek bilgisi ve genel kültür dersleri şeklinde gruplandırılmıştır. YÖK; öğretmen yetiştiren programlarda 2006 yılında yaptığı değişiklikle 2006–2007 eğitim-öğretim yılından itibaren üniversite birinci sınıf öğrencilere uygulanacak şekilde eğitim fakülteleri programlarını güncelleştirilmiştir (Küçükahmet, 2007).

Böylece özel eğitim öğretmenlikleri dışındaki birçok öğretmenlik programlarında öğrenim gören öğretmen adayları da 2 kredilik “özel eğitim” dersini zorunlu/seçmeli ders olarak almaya başlamışlardır İki kredilik “özel eğitim” dersi içerik olarak ele alındığında çeşitli yetersizlik türleri ve eğitimleri, özel eğitimle ilgili temel ilkeler, engelliliğin nedenleri vb. konuları kapsadığı görülmektedir. Lisans düzeyinde verilen bu özel eğitim dersi genel olarak değerlendirildiğinde; hem özel eğitim hem de özel gereksinimli bireylerle ilgili öğretmen adaylarının bilgi sahibi olmalarını sağlayacak bir içeriğe sahip olduğu anlaşılmaktadır (Durdukoca-Fırat, 2015; Yaralı, 2016).

Özel eğitim alanı ve hizmetleri son dönemde popülerliği artan bir konu olarak ön plana çıkmaktadır. Hem politikalar hem de yasal zeminde özel eğitim hizmetleri her geçen gün daha fazla gelişim göstermektedir (Çitil, 2017). Özellikle son yıllarda kaynaştırma uygulamalarına daha çok yer verildiği görülmektedir (Altıntaş ve Şengül, 2014; Batu, Kırcaali-İftar ve Uzuner, 2004). Bunun doğal bir sonucu olarak da örgün eğitim

kurumlarında özel gereksinimli çocukların sayısı hızla artmaktadır. Bu bağlamda özel eğitim öğretmenleri dışındaki sınıf ve branş öğretmenleri de kaynaştırma öğrencileriyle karşılaşmak ve çalışmak durumunda kalmaktadırlar. Öğretmenlerin bu konudaki ihtiyaçlarını karşılamak ve desteklemek için Milli Eğitim Bakanlığı hizmet içi eğitim kursları düzenlemektedir. Ancak hizmet öncesi özel eğitim alanında eğitim alan öğretmen sayısı çok azdır (Gözün ve Yıkılmış, 2004).

Özel eğitim dersinin eğitim fakültelerinde diğer öğretmenlik programlarında verilmeye başlanması, özel eğitim ve özel gereksinimli çocuklar hakkında farkındalık yaratması açısından önemli görülmektedir. Ayrıca öğretmen adaylarının mesleğe başladıktan sonra sınıflarında özel gereksinimli bir çocuğu fark etmeleri, bu öğrencilerin eğitsel gereksinimlerini belirleyebilmeleri ve karşılayabilmeleri için lisans döneminde böyle bir ders almalarının önemli olacağı düşünülmektedir. Böyle bir ders üniversitelerde verilince bu dersi alan öğretmen adaylarının engellilere yönelik tutumlarının da olumlu yönde gelişeceği tahmin edilebilir. Çünkü kaynaştırma uygulamalarının başarısı öğretmenlerin ve okuldaki diğer kişilerin özel gereksinimli öğrencilere olumlu tutumlarıyla doğru orantılıdır (Çetin, 2004; Orel, Zerey ve Töret, 2004).

Tutum, bireyin çevresindeki bir olay, olgu, kişi ya da nesneye ilişkin inanç, düşünce, duygu ve davranışlarını biçimlendiren eğilim olarak tanımlanabilir (Ardıç, 2012; İnceoğlu, 2010; Tavşancıl, 2014). Tutumlar bireyin bilgi ve deneyimleriyle oluşan tepkilerinin zamanla bir eğilime dönüşmesiyle oluşmaktadır. Tutumlar olumlu ve olumsuz tutum olmak üzere ikiye ayrılabilir. Olumsuz tutumlar nesne, kişi ya da olguya yönelik olumsuz tepki ve inanca sahip olma, onu reddetme ya da sevmeme olarak kabul edilebilir (Özyürek, 2013). Olumlu tutum ise bunların tam tersidir. Tutumlar doğuştan edinilmeyip sonradan kazanılan, kişinin geçmişinden gelen ve belli bir süre devam eden, bulunduğu toplumsal yapıdan etkilenen ve özellikle diğer bireylerle ilişkide etkili olan özelliğe sahiptir.

İnsanların diğer kişi, nesne ve olaylara ilişkin olumsuz tutumlarının oluşmasında bunlarla ilgili bilgi ve tecrübelerinin eksikliği önemli bir etkidir. İnsan bilmediğinin düşmanıdır sözünü ispatlarcasına başta engelliler olmak üzere özel gereksinimli bireylerin farklılıklarının anlaşılmasında, özelliklerinin ve gereksinimlerinin bilinmemesi, onlarla ortak yaşantıların sağlanmaması diğer insanların olumsuz tutumlar içinde olmalarına neden olabilir. Engelli kişilere yönelik olumsuz tutumların özellikle erken yaşlarda ortaya çıktığı ve okul döneminde şekil aldığı bilinmektedir. Bu nedenle öğretmenlerin özel gereksinimli öğrencilere yönelik tutum ve davranışları diğer öğrencilerin tutumlarını da etkilemektedir (Daşbaşı, Kesen ve Eryılmaz, 2013).

Tutumların değiştirilmesinde, bilgilendirme ve etkileşimde bulunmanın etkili değişkenler olduğu söylenebilir (Tavil ve Özyürek, 2009: 266). Bu nedenle diğer insanların engelli kişiler hakkında bilgi sahibi olması tutumları olumlu şekilde etkilemektedir (Akbuğa ve Gürsel, 2007; Gözün ve Yıkılmış, 2003; Orel ve diğerleri; Sarı ve Bozgeyikli, 2002; Tavil ve Özyürek, 2009). Bunun yanı sıra engelli kişilerle paylaşım ve etkileşim içinde olmak da olumlu tutumları geliştirmektedir (Gürsel, 2006; Özyürek, 1977). Ancak tutumların olumlu yönde gelişmesi ya da değişmesinde hem doğru bilgi sahibi olma hem de etkileşimde bulunmanın bir arada olması çok daha etkilidir (Özkubat ve diğerleri, 2016).

Tüm bilgiler dikkate alındığında özel gereksinimli öğrencilere yönelik tutumların olumsuz olması hem bu çocukların toplumsal uyum ve başarılarına hem de diğer çocukların tutumlarının oluşmasına önemli etkileri bulunmaktadır. Bu nedenle eğitim ortamlarında öğretmenlerin tutum ve davranışları büyük önem taşımaktadır. Tutumların zamanla oturduğu ve ileride değiştirilmesi zor olduğundan öğretmenlerin mesleğe başlamadan ve çok daha öncesinden özel gereksinimli bireylere ilişkin tutumlarının değiştirilmesi gerekmektedir. Bu sebeple öğretmen adaylarının özel gereksinimli öğrencilerle karşılaşmadan önce hazırlanması ve eğitilmesi, daha olumlu tutumlar geliştirmelerini sağlayabilecektir (Altıntaş ve Şengül, 2014; Gürsel, 2006). Öğretmen adaylarına sunulan özel eğitim dersinin ilerideki meslek hayatlarında özel gereksinimli öğrencilerle karşılaştıklarında ne yapacaklarını bilmelerini sağlaması ve bu öğrencilere yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilemesi beklenmektedir (Yaralı, 2016). Ancak dersin okutulmaya başlanmasından itibaren geçen süre içerisinde bu dersin öğretmen adaylarına katkısı üzerine sınırlı sayıda araştırma yapılmıştır (Altıntaş ve Şengül, 2014; Alptekin ve Batık, 2013; Durdukoca-Fırat, 2015; İzci, 2005; Sarı ve Bozgeyikli, 2003; Yaralı, 2015; Yaralı, 2016). Bu nedenle bu araştırmanın amacı eğitim fakültelerinde okutulan 2 kredilik özel eğitim lisans dersinin öğretmen adaylarının bilgi düzeylerine ve engellilere yönelik tutumlarına etkisini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda bu çalışmada öğretmen adaylarının özel eğitim alanındaki bilgi düzeyleri, buna göre engellilere yönelik tutumları ve derse ilişkin görüşleri belirlenmiş ve olumlu yönde değiştirilmeye çalışılmıştır.

2. YÖNTEM

Araştırmada yöntem olarak öntest-sontest tek gruplu (kontrol grupsuz) deneysel desen kullanılmıştır. Ayrıca öğretmen adaylarının özel eğitim dersine ilişkin beklentileri ve ders sonucunda ders hakkındaki görüşlerini belirlemek amacıyla sosyal geçerlik verileri toplanmıştır.

2.1. Çalışma Grubu ve Uygulama Süreci

Çalışma grubunu Gazi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören 106 son sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Öğrencilerden 28'i resim öğretmenliği, 27'si sınıf öğretmenliği, 25'i fen bilgisi öğretmenliği ve 26'sı İngilizce öğretmenliği programlarında öğrenim görmektedirler. Bu araştırmanın uygulanması 2013–2014 eğitim öğretim yılında yaz okulu döneminde 14 hafta süreyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın ilk haftasında ön bilgiler elde edilmiş ve final haftasında son bilgiler öğrencilerden toplanmıştır.

Dersin içeriği YÖK'ün belirlediği ders içeriklerini de kapsayacak şekilde araştırmacılar tarafından düzenlenmiştir. Buna göre haftalara göre içeriğin dağılımı aşağıdaki şekildedir.

1. Hafta: Tanışma, öntest ve formların uygulanması, özel eğitim alanı, kaynaştırma-bütünleştirme, özel eğitimin amacı,
2. Hafta: Özel gereksinimli çocuklar ve özellikleri,
3. Hafta: Özel gereksinimli çocuklar ve özellikleri,
4. Hafta: Özel gereksinimli çocuklar ve özellikleri,
5. Hafta: Özel gereksinimli çocuklar ve özellikleri,

6. Hafta: Özel gereksinimli çocuklar ve özellikleri,
7. Hafta: Eğitsel değerlendirme, tanılama ve yerleştirme süreci,
8. Vize haftası,
9. Hafta: Bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP),
10. Hafta: Kaynaştırma eğitiminde sosyal uyumun desteklenmesi,
11. Hafta: Özel gereksinimli öğrenciler için eğitim ortamlarının düzenlenmesi,
12. Hafta: Engel türüne göre materyal uyarlama, hazırlama ve kullanımı,
13. Hafta: Özel eğitimde öğretim ilkeleri ve öğretimsel uyarlamalar,
14. Hafta: Öğretimin düzenlenmesinde performansa dayalı öğrenci grupları, sınav ve formların uygulanması.

Vize haftası hariç olmak üzere toplamda 13 hafta boyunca üç farklı şubeye haftada iki saat olmak üzere öğretmen adaylarına hazırlanan ders içeriği düz anlatım yöntemiyle ve soru-cevap tekniğiyle sunulmuştur. Ders kapsamında power point sunu aracı kullanılmış ve içerikler görsellerle desteklenmiştir. Dersi veren öğretim elemanı özel eğitim alanında doktora ve 12 yıldır bu dersi okutan bir öğretim görevlisidir. Öğretim elemanı alanda tecrübeli biri olduğundan ders içerikleri yaşantısal örneklerle de zenginleştirilmiştir.

2.2. Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında araştırmacılar tarafından önceden geliştirilen ve uzman görüşü alınan “özel eğitim dersi katılımcı bilgi ve beklenti formu”, “sosyal geçerlik formu” ve “özel eğitim dersi bilgi testi” veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının engellilere yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla da Özyürek (1988) tarafından Türkçe’ye uyarlanan “Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği” kullanılmıştır.

2.2.1. Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği

Orijinal adı “Attitudes Towards Disabled Person” olan (ATDP) Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği 1970 yılında Yuker, Block ve Young (1970) tarafından geliştirilmiştir. Bu ölçek Özyürek (1977) tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılarak Türkçe’ye uyarlanmış, test-tekrar test güvenilirliği 0.76 bulunmuştur. Toplamda 20 maddeden oluşan ölçek (+3 Tamamen Katılıyorum, +2 Katılıyorum, +1 Biraz Katılıyorum, -1 Biraz Katılmıyorum, -2 Katılmıyorum, -3 Kesinlikle Katılmıyorum şeklinde) altılı likert tipi ifadelerden oluşmaktadır. Ölçeğin 2, 5, 6, 11 ve 12. maddeleri ters çevrilerek puanlanmaktadır. Tüm maddelerin puanları toplandıktan sonra toplam puan ters çevrilerek elde edilene 60 puan eklenir. Ölçekten 0 ile 120 arasında puan alınabilmektedir. Ölçekten alınan yüksek puan yetersizliği olan kişilere yönelik olumlu tutumu, düşük puan ise yetersizliği olan kişilerin olmayanlardan farklı algılandığına ve olumsuz tutuma işaret etmektedir. Araştırma kapsamında bu ölçek özel eğitim dersinin başlangıcında ve sonunda öntest-sınav olmak üzere uygulanmıştır.

2.2.2. Özel Eğitim Dersi Bilgi Testi

Özel Eğitim Dersi Bilgi Testi öğretmen adaylarının özel eğitim dersinin içeriği hakkındaki bilgi düzeylerini ölçmek amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir

çoktan seçmeli bir bilgi testidir. Bu test 40 çoktan seçmeli sorudan oluşturulmuştur. Test hazırlandıktan sonra sorular özel eğitim alanında çalışan ve bu dersi vermiş olan üç öğretim elemanına gösterilerek uzman görüşü alınmıştır. Daha sonra başka bir şubede öğrenim gören 52 öğrenci ile pilot uygulama yapılmıştır. Forma nihai şekli verildikten sonra öğretmen adaylarının özel eğitim dersindeki bilgi düzeyini ölçmek amacıyla öntest ve sontest olarak kullanılmıştır.

2.2.3. Özel Eğitim Dersi Katılımcı Bilgi ve Beklenti Formu

Bu form ikisi kapalı, üçü açık uçlu sorudan oluşan bir görüşme formudur. Bu formda öğrencilerin bölümü ve sınıfı, daha önce özel eğitimle ilgili bir ders alma durumları, özel eğitimle ilgili yeterince bilgi sahibi olduklarını düşünme durumları, bu dersin onlara yararlı olup olmayacağını düşünme durumları, alacakları dersler ilgili beklentileri ve çevrelerinde engelli bir tanıdıkları olup olmadığını belirlemeye yarayacak sorulardan oluşmaktadır. Bu form da özel eğitim alanında çalışan üç farklı öğretim elamanından uzman görüşü alınarak oluşturulmuştur.

2.2.4. Özel Eğitim Dersi Sonu Sosyal Geçerlilik Formu

Bu form öğretmen adaylarının ders hakkındaki memnuniyet durumlarını, dersin bilgi gereksinimlerini ne ölçüde karşıladığını, dersi önerme durumlarını, dersin zorunlu olarak okutulması hakkındaki görüşlerini, dersin yaşamlarına katkısını, dersin memnun oldukları ve olmadıkları taraflarını ve ders sonunda kendilerinde gördükleri değişimleri belirlemeye yarayan beş kapalı ve üç açık uçlu sorudan oluşan bir sosyal geçerlik formudur. Bu form da özel eğitim alanında çalışan üç farklı öğretim elamanından uzman görüşü alınarak oluşturulmuştur.

2.3. Verilerin Analizi

Elde edilen veriler SPSS paket programına girilmiş ve analiz edilmiştir. Öğretmen adaylarının “Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği”nden aldıkları ön test ve son test puanları arasındaki farkı test etmek için bağımlı grup t-testi, tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Yetersizlikten Etkilenmiş Kişilere Yönelik Tutum Ölçeği öğretmen adaylarına ders öncesi ve sonrasında uygulanarak, ölçek puanları hesap edilmiştir. Öğrenci grubunun aldıkları puanlar ders öncesi ve sonrası olarak 2 grupta incelenmiş ve özel eğitim dersi aldıktan sonra öğretmen adayı gruplarının tutumları arasında grupları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olup olmadığına bakılmıştır. Öğretmen adaylarının branşlarına göre özel eğitim dersi almadan önce ve sonra (bilgi düzeylerine) sınav puanlarına One-Way Anova ile bakılmıştır. Öğrenci grubunun aldıkları puanlar (bilgi düzeyi) ders öncesi ve sonrası olarak 2 grupta incelenmiş ve özel eğitim dersi aldıktan sonra öğrencilerin sınav puanlarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık meydana gelip gelmediğine T Testi ile bakılmıştır. Gruplar arasındaki farklılığın anlamlılığı ise One-Way Anova ile incelenmiştir.

Öğretmen adaylarından ders öncesi ve sonrası toplanan nitel veriler ise içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiş elde edilen veriler kategori ve kodlara ayrılarak tablolastırılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

Bu araştırmanın amacı 2 kredilik özel eğitim lisans dersinin öğretmen adaylarının bilgi düzeylerine ve engellilere yönelik tutumlarına etkisini belirlemektir. Bu kapsamda 14 haftalık uygulama öncesinde öğretmen adaylarının özel eğitim hakkında bilgi düzeyleri ve engellilere yönelik tutumları yukarıda bahsi geçen veri toplama araçlarıyla elde edilmiştir.

3.1. Öğretmen Adaylarının Bilgi Düzeylerine İlişkin Bulgular

Eğitim fakültesi resim, sınıf, fen bilgisi ve İngilizce öğretmenliği programlarında öğrenim gören öğretmen adaylarının özel eğitim dersi öncesi bilgi düzeyini ölçen sınav puanlarının gruplara göre farklılaşması Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1.

Özel Eğitim Dersi Almadan Önce Öğretmen Adayı Gruplarının Sınav Puanlarına İlişkin One-Way Anova Sonuçları – ÖNTEST

	N	\bar{x}	S	p	Post Hoc(Tukey)
Resim Öğretmenliği	28	42,370	12,214	.932	-
Sınıf Öğretmenliği	27	43,504	8,174	.980	-
Fen Bilgisi Öğretmenliği	25	42,108	13,250	.914	-
İngilizce Öğretmenliği	26	44,166	8,681	.996	-

*p>.05

Yapılan analiz sonucunda Özel eğitim dersi öncesinde öğrencilerin bilgi düzeyini ölçen Sınav puanlarının anlamlılık oranı $p = ,898$ ve $p > ,05$ olduğu için Resim Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği, Fen Bilgisi Öğretmenliği, İngilizce Öğretmenliği grupları arasında sınav puanları arasında anlamlı bir fark yoktur. Özel eğitim dersi öncesinde yapılan sınav puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir.

Eğitim fakültesi Resim, Sınıf, Fen Bilgisi ve İngilizce Öğretmenliği programlarında öğrenim gören öğretmen adaylarının özel eğitim dersi sonrası bilgi düzeyini ölçen sınav puanlarının gruplara göre farklılaşması aşağıda Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2.

Özel Eğitim Dersi Aldıktan Sonra Öğretmen Adayı Gruplarının Sınav Puanlarına İlişkin One-Way Anova Sonuçları – SONTEST

	N	\bar{x}	S	p	Post Hoc(Tukey)
Resim Öğretmenliği	28	72,589	15,906	.930	-
Sınıf Öğretmenliği	27	71,203	8,156	.978	-
Fen Bilgisi Öğretmenliği	25	71,900	16,665	.979	-
İngilizce Öğretmenliği	26	70,480	7,778	.997	-

*p>.05

Özel eğitim dersi öncesinde öğrencilerin bilgi düzeyini ölçen Sınav puanlarının anlamlılık oranı $F = ,168$, $p = ,856$ ve $p > ,05$ olduğu için Resim Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği, Fen Bilgisi Öğretmenliği, İngilizce Öğretmenliği grupları arasında sınav puanları arasında anlamlı bir fark yoktur. Özel eğitim dersi öncesinde yapılan sınav puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir.

Eğitim fakültesi Resim, Sınıf, Fen Bilgisi ve İngilizce Öğretmenliği öğrencilerinin özel eğitim dersi öncesi ve sonrası düzeyini ölçen Sınav puanlarının farklılıklarının incelenmesi ilişkin bulgular Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3.

Özel Eğitim Dersi Almadan Önce ve Aldıktan Sonra Öğretmen adaylarının Sınav Puanlarına İlişkin T-Testi Sonuçları

	N	\bar{x}	S	Standart Hata
Ders Öncesi Bilgi Düzeyi	106	43,034	10,638	1,053
Ders Sonrası Bilgi Düzeyi	106	71,715	12,800	1,267

$P=.000$ ve $p < .05$ olduğu için H_1 hipotezi kabul edilir. Yani gruplar arasında anlamlı farklılık vardır. Eğitim fakültesi öğrencileri için özel eğitim dersini aldıktan sonra öğrencilerin bilgi düzeyinde anlamlı bir farklılık oluşmuştur.

3.2. Öğretmen Adaylarının Engellilere Yönelik Tutumlarına İlişkin Bulgular

Eğitim fakültesi Resim, Sınıf, Fen Bilgisi, İngilizce öğretmenliği öğrencilerinin özel eğitim dersi öncesi tutum ölçeği puanlarının gruplara göre farklılaşması Tablo 4' te sunulmuştur.

Tablo 4.

Özel Eğitim Dersi Almadan Önce Öğretmen Adayı Gruplarının Tutumlarına İlişkin One-Way Anova Sonuçları – ÖNTEST

	N	\bar{x}	S	p	Post Hoc(Tukey)
Resim Öğretmenliği	28	58,357	11,842	.605	-
Sınıf Öğretmenliği	27	54,444	11,436	.717	-
Fen Bilgisi Öğretmenliği	25	57,880	12,302	.647	-
İngilizce Öğretmenliği	26	54,038	11,304	.532	-

* $p>.05$

$P=.0659$ ve $p > .05$ olduğu için H_0 hipotezi kabul edilir. Yani gruplar arasında anlamlı bir farklılık söz konusu değildir. Eğitim fakültesi öğrencileri için özel eğitim dersini almadan önce engellilere yönelik tutumlarında gruplar arası anlamlı bir farklılık yoktur.

Eğitim fakültesi Resim, Sınıf, Fen Bilgisi ve İngilizce Öğretmenliği öğrencilerinin özel eğitim dersi sonrası tutum ölçeği puanlarının gruplara göre farklılaşması Tablo 5' te sunulmuştur.

Tablo 5.

Özel Eğitim Dersi Aldıktan Sonra Öğretmen Adayı Gruplarının Tutumlarına İlişkin One-Way Anova Sonuçları – ÖNTEST

	N	\bar{x}	S	p	Post Hoc(Tukey)
Resim Öğretmenliği	28	58,035	13,135	.710	-
Sınıf Öğretmenliği	27	54,370	11,952	.998	-
Fen Bilgisi Öğretmenliği	25	57,800	13,856	.767	-
İngilizce Öğretmenliği	26	53,769	11,954	.610	-

* $p>.05$

$P=.0768$ ve $p > .05$ olduğu için H_0 hipotezi kabul edilir. Yani gruplar arasında anlamlı bir farklılık söz konusu değildir. Eğitim fakültesi öğrencileri için özel eğitim dersini aldıktan sonra engellilere yönelik tutumlarda gruplar arası anlamlı bir farklılık oluşmamıştır.

Eğitim fakültesi Resim, Sınıf, Fen Bilgisi ve İngilizce öğretmenliği öğrencilerinin özel eğitim dersi öncesi ve sonrası düzeyini ölçen tutum puanlarının farklılıklarının incelenmesine ilişkin bulgular Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6.

Özel Eğitim Dersi Aldıktan Sonra Öğretmen Adayı Gruplarının Tutumlarına İlişkin T-Testi Sonuçları

	N	\bar{x}	S	Standart Hata
Ders Öncesi Bilgi Düzeyi	106	56,188	11,719	1,138
Ders Sonrası Bilgi Düzeyi	106	56,000	12,706	1,234

* $p>.05$

$P=.0859$ ve $p > .05$ olduğu için H_0 hipotezi kabul edilir. Yani gruplar arasında anlamlı bir farklılık söz konusu değildir. Eğitim fakültesi öğrencileri için özel eğitim dersini aldıktan sonra engellilere yönelik tutumlarda anlamlı bir farklılık oluşmamıştır.

3.3. Öğretmen Özel Eğitim Dersine Yönelik Görüşlerine İlişkin Bulgular

Bu kapsamda ders öncesi ve sonrasında öğretmen adaylarının özel eğitim dersine ilişkin beklenti görüş ve öneriler incelenmiştir.

3.3.1. Ders Öncesi Bilgi ve Beklentiler İlişkin Bulgular

Öğretmen adaylarının ders öncesi bilgi ve beklentilerine bakıldığında 106 öğrencinin tamamının daha önce özel eğitimle ilgili herhangi bir ders almadığı görülmektedir. Özel eğitimle ilgili yeterince bilgi sahibi olduğunuzu düşünüyor musunuz sorusuna katılımcıların 73'ü (% 68, 8) hayır cevabı vermişken 33 (%31,2) katılımcı kısmen yeterli olduğunu düşündüklerini belirtmiştir. Katılımcıların tamamı özel eğitim dersinin kendilerine yararlı olacağını düşünmüşlerdir. Katılımcılara alacakları özel eğitim dersi ile ilgili beklentileri sorulmuş ve elde edilen veriler içerik analizine tabi tutularak Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7.

Katılımcıların Özel Eğitim Dersi İle İlgili Beklentileri

	Frekans	Yüzde
Engellilerle iletişim becerileri	38	%35.8
Engellilerin özellikleri hakkında bilgi	25	%23.5
Nasıl eğitim verecekleri	22	%20.7
Engellilere yardım etme	26	%14.1
Engellilerle ilgili Farkındalığın artması	6	%5.6
TOPLAM	106	%100

Tablo 7 incelendiğinde öğretmen adaylarının özel eğitim dersinden en çok engellilerle iletişim becerileri (%35.8) öğrenmeyi bekledikleri, ikinci olarak engellilerin

özelliklerini (% 23.5) öğrenmeyi bekledikleri, bunun ardından ise engelli öğrenciler nasıl eğitim verileceğini (% 20.7) öğrenmeyi bekledikleri görülmektedir. Katılımcı öğretmen adayları ayrıca engellilere nasıl yardım edileceğini (% 14.1) öğrenmeyi ve bu ders ile birlikte engelliler ile ilgili farkındalıklarının (% 5.6) artacağını bekledikleri görülmektedir.

Katılımcı adaylara ailelerinde ya da yakın çevrelerinde tanıdıkları engelli var mı? diye sorulduğunda katılımcılardan 59'u (%55.6) çevrelerinde ya da ailelerinde engelli bir tanıdıkları olmadığını belirtmişlerdir. Buna karşın katılımcılardan 47'si (%44.4) ise ailelerinde ya da yakın çevrelerinde engelli bir tanıdıkları olduğunu belirtmiştir. Bu katılımcılardan ise ailelerinde engelli olan yalnızca üç kişi vardır.

3.3.2. Ders Sonrası Görüş ve Önerilere İlişkin Bulgular

Özel eğitim dersi tamamlandıktan sonra katılımcılardan sosyal geçerlik verileri de elde edilmiştir. Bu kapsamda, ders donu “Sosyal Geçerlik Formu” ile elde edilen veriler aşağıda sunulmuştur.

Katılımcı öğretmen adayların tamamının bu dersi aldıkları için memnun olduklarını belirttikleri görülmektedir. Bunun yanı sıra tamamı özel eğitim dersini bu dersi almayan diğer öğretmen adaylarına önermişlerdir. Yine tamamı bu dersin eğitim fakültelerinde zorunlu bir ders olarak okutulmasının gerekli olduğunu düşünmektedirler. Katılımcı öğretmen adaylarının tamamı bu derste edindikleri bilgilerin bundan sonraki yaşamlarına katkı sağlayacağını düşünmektedirler. Ancak özel eğitim dersinin bu alandaki bilgi gereksinimlerini tümüyle karşıladığını düşünenler 96 (% 90.6) kişidir. Özel eğitim dersinin bilgi gereksinimlerini karşılama durumunda kararsız olanların sayısı 10 (%9.4) kişidir.

Katılımcı öğretmen adaylarına özel eğitim dersinin memnun olmadıkları yönleri sorulmuş ve elde edilen Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8.

Katılımcıların Aldıkları Özel Eğitim Dersinin İçeriği Ve Veriliş Biçimi Hakkında Memnuniyet Durumları

	Frekans	Yüzde
Memnun olmadığım yönü yok	44	% 41.5
Dersin süresi kısaydı	28	% 26.4
Okul/ merkez gezisi/ gözlemi olmalıydı	15	% 14.1
Uygulama yapılırdı	12	% 11.3
Gerçek yaşantı örnekleri arttırabilirdi	4	% 3.7
Görseller arttırabilirdi	3	% 2.8
TOPLAM	106	% 100

Tablo 8 incelendiğinde özel eğitim dersinde memnun olmadıkları bir yönün olmadığını belirtenlerin sayısının 44 (%41.5) olduğu görülmektedir. Buna karşın katılımcılardan 28'i (% 26.4) dersin süresinin kısa olmasından memnun olmadıkları görülmektedir. Katılımcılardan 15'i (%14.1) ise derste özel gereksinimli öğrencilerin devam ettikleri okul ya da merkezlere gezi ya da gözleme gidilmemesinden memnun olmadıklarını

belirtmişlerdir. Yine katılımcılardan 12'si (%11.3) dersin uygulamalı olmamasından memnun olmadıkları görülmektedir.

Katılımcı öğretmen adaylarından özel eğitim dersi hakkında memnun oldukları yönleri de belirtmeleri istenmiştir. Buna göre katılımcılardan elde edilen veriler Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9.
Katılımcıların aldıkları Özel Eğitim Dersinde Memnun Oldukları Yönler

	Frekans	Yüzde
Meslek hayatında özel eğitime gereksinim duyan öğrencilere nasıl davranılacağı	29	% 27.3
Farkındalık / duyarlı olmayı	23	% 21.6
Öğretim elamanının yeterliliği (sunuş biçimi, iletişimi, içerik, örnekleri vb.)	16	% 15
Özel eğitim ve engellilik kavramları	14	% 13.2
Engellileri tanıma ve anlama (türleri ve özelliklerini tanıma)	13	% 12.2
Engelli öğrenciler nasıl yaklaşılacağı / iletişim	11	% 10
TOPLAM	106	% 100

Tablo 9 incelendiğinde özel eğitim dersini alan öğretmen adayları bu dersten memnun olmalarını sağlayan yönleri ifade etmişlerdir. Buna göre 29 (%27.3) kişi “Meslek hayatında özel eğitime gereksinim duyan öğrencilere nasıl davranılacağı” öğrendikleri için bu dersten memnun olduklarını belirtmiştir. Bunun hemen ardından ise 23 katılımcı farkındalık düzeylerinin arttığını ve engelliler hakkında daha duyarlı olduklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcı öğretmen adaylarına ayrıca “bu dersin sonunda kendinizde gördüğünüz değişiklikler nelerdir” şeklinde bir soru daha sorulmuştur. Buna göre katılımcılar çeşitli konularda bilgi sahibi olduklarını belirtmişlerdir. Bunun dışında ise kendi davranışlarında ve yaklaşımlarında da değişiklik olduğunu belirtenler olmuştur. Bu kapsamda elde edilen bulgular Tablo 10’ da sunulmaktadır.

Tablo 10.
Katılımcıların aldıkları Özel Eğitim Dersi Sonucunda Kendilerinde Gördükleri Değişiklikler

	Frekans	Yüzde
Engellilere bakış açısının değişmesi (olumlu)	37	% 34
Engellilere karşı duyarlılığın ve hassasiyetin artması	21	% 19
Engellileri daha iyi anlama	18	% 17
Engellilerle iletişimde istekli olma	12	% 11.2
Kavramsal olarak bilinçlenme	9	% 8.4
Engellilere eğitim verme konusunda cesaretlenme	8	% 7.5
Engellilere eğitim verme konusunda cesaretim kırıldı	1	% 0.9
TOPLAM	106	% 100

Tablo 10 incelendiğinde katılımcı öğretmen adayları özel eğitim dersini aldıktan sonra kendilerindeki değişimi 7 farklı kategoride açıklamışlardır. Buna göre katılımcılar en çok (%34)“engellilere bakış açısının” olumlu yönde değiştiğini ifade etmişlerdir. Bunun

ardından ise (%19) ile katılımcılar “engellilere karşı duyarlılık ve farkındalıklarının” arttığını belirtmişlerdir. Katılımcıların %17’si ise dersin ardından artık engellileri daha iyi anladıklarını ifade etmişlerdir. Bazı katılımcıların ise (%11.2) ise “engellilerle iletişim”de artık daha istekli olduklarını söyledikleri görülmektedir. Bazı katılımcılar (%8.4) engel, yetersizlik, özür, özel eğitim gibi kavramlar konusunda artık daha bilinçli olduklarını, bazı katılımcılar (%7.5) ise engelli öğrencilere eğitim verme konusunda cesaretlerinin arttığını belirtmişlerdir. Tüm katılımcılar arasında yalnızca bir kişi dersi aldıktan sonra engelli öğrencilere eğitim vermenin zor olacağını ve bu konuda cesaretinin kırıldığını ifade etmiştir. Bu açıdan bakıldığında öğretmen adaylarının dersten olumlu bir şekilde etkilendikleri anlaşılmaktadır.

4.TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırma bulgularına göre öğretmenlerin, öğretmen adaylarının bilgi testinde ön test ve son test puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Ayrıca nitel analizler yapılırken görülmüştür ki öğrenciler özel eğitime gereksinim duyan öğrenciler, yetersizlik, engel vb. kavramları doğru şekilde kullanmayı öğrenmişlerdir. Öğretmen adaylarının özel eğitim ve engelliler hakkında bilgi düzeyleri artmış olmasına karşın engelli bireylere yönelik tutumlarında anlamlı bir değişikliğin gerçekleşmediği görülmektedir. Oysa alanyazında yapılan birçok çalışmada bilgi düzeyleri artan deneklerin özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarının olumlu yönde geliştiği görülmektedir (Adler, Cregg, Duignan, Ilett ve Woodhouse, 2005; Akçamete ve Kargın, 1994; Alptekin ve Batık, 2013; Thompson, Emrich ve Moore, 2003; Gözün ve Yıkılmış, 2004; Hunt ve Hunt, 2004; Orel ve diğerleri., 2004; Tavail ve Özyürek, 2009; Yıkılmış, Şahbaz ve Peker, 1998). Ancak bu araştırmalar ayrıntılı şekilde incelenirse araştırmacıların birçoğunun anlamlı buldukları istatistiksel farkların oldukça küçük olduğu anlaşılabilmektedir. Bu bağlamda bilgilendirme; tutumları olumlu yönde etkilese de tek başına yeterli ve sürekli bir etken olmayabilir. Alptekin ve Batık’a (2013) göre bilgilendirici eğitimler özel gereksinimlilere yönelik tutumları kalıcı olarak değiştirmemekte, tutumlarda değişim olsa bile araya zaman girdikçe meydana gelen değişim tekrar eskine dönebilmektedir. Tutumların değişmesinde bilginin etkisi olsa da paylaşım ve etkileşimin çok daha önemli olduğu söylenebilir (Alptekin ve Batık, 2013). Ancak tutumların kalıcı olarak değişmesinde hem bilgi hem de etkileşim birlikte sunulduğunda etkinin daha büyük olduğu birçok çalışmayla ortaya konulmuştur (Barr ve Bracchitta, 2008; Melekoğlu, 2011; Şahin ve Akyol, 2010). Bu çalışmada öğretmen adaylarına lisans dersi yoluyla bilgi sunulması, öğretmen adaylarının özel gereksinimli bireylerle paylaşım ve etkileşime girmesinin sağlanamaması önemli bir sınırlılıktır.

Bu çalışmanın sosyal geçerlik bulgularına göre katılımcıların büyük çoğunluğu bu dersi aldıkları için memnun olduklarını, dersin bilgi gereksinimlerini karşıladığını, bu dersi daha önce almayan öğretmen adaylarına da önerdikleri, dersin bundan sonraki yaşamlarına katkı sağladığına inandıklarını belirttikleri görülmüştür. Alanyazındaki çalışmalarda da bu çalışmanın nitel bulgularının örtüştüğü görülmektedir (Altıntaş ve Şengül, 2014; Diken ve Sucuoğlu, 1999; Gökdere, 2012; Hamedoğlu ve Güngör, 2013; Melekoğlu, 2013; Orel ve diğerleri 2004; Şahin ve Güldenoğlu, 2013). Bu kapsamda bu çalışmanın bulgularında da görüldüğü üzere birçok katılımcı dersin uygulamalı ve/veya engelli öğrencilerin eğitim ortamlarının ziyaret edilmesi, gözlenmesi şeklinde yapılmasını önermişlerdir. Bu kapsamda söylenebilir ki lisans dersinin beklenen etkiye

ulaşabilmesi için bilgilendirmenin ardından özel gereksinimli bireylerle paylaşım ve etkileşim için yeterli imkânların öğretmen adaylarına sunulması gerekmektedir.

Bulgulara göre öğretmen adaylarının branşlarına göre tutumlarında anlamlı bir fark görülmemiştir. Farklı branşlarda öğrenim gören öğretmen adaylarının özel gereksinimli ilişkin tutumlarını ele alan araştırmaların alanyazında çok sınırlı olduğu görülmektedir. Bazı araştırmalar branş farklılığının tutumları etkilediği (Alat ve Alat, 2007; Aslan ve Kök, 2013; Sarı ve Bozgeyikli, 2003) sonucunu içerse de, bazı araştırmalar öğretmen adaylarının branşlarının tutumlarını etkilemekte anlamlı bir fark olmadığı sonucuna ulaşmıştır (Yaralı, 2016).

Bu araştırmanın sonuçlarına göre özel eğitim dersi öğretmen adaylarının özel eğitim ve engelliler hakkındaki bilgi düzeyini geliştirmektedir. Ancak dersin teorik olması ve haftada iki saat olarak sunulması öğrencilerin gerekli yaşantı ve etkileşim içine girmelerine yeterince imkân vermemektedir. Öğretmen adayları bu dersi çok faydalı bulmakta ve tüm öğretmen adaylarına önermektedirler. Bu nedenle eğitim fakültelerinde okutulan özel eğitim lisans dersinin; kredisi ve ders saatinin arttırılmasında, dersin uygulama ve gözlem yapmaya uygun bir içerik ve süreye sahip olması için gereken düzenlemelerin yapılmasında fayda bulunmaktadır. Bu kapsamda özel eğitim dersi bir ve iki olmak üzere iki dönemde 3 kredilik bir ders olarak okutulabilir. Bunun ilk dönemi teorik ağırlıklı ikinci dönemi ise uygulama ağırlıklı olarak düzenlenebilir.

Bu araştırmanın sonuçları öğretmen yetiştirme alanındaki diğer branşlardaki programlar için özel eğitim dersinin önemini göstermektedir. YÖK eğitim fakültelerinin programlarını güncellemeye devam etmektedir. Bu nedenle bu ve benzeri araştırmaların bulgularını dikkate alarak özel eğitim dersinin öğretmenlikle ilgili tüm lisans programlarında zorunlu ders olarak okutulmasını sağlayacak düzenlemeler yapılmasında fayda bulunmaktadır.

Bu araştırma kapsamında sunulan ders içeriğinde üstün yetenekliler ile ilgili kısım çok kısa sunulmuştur. Özel eğitim alanının en fazla ihmal edilen alanlarından biri olan üstün yetenekli öğrenciler ile ilgili de benzer araştırmalar yapılmasında fayda bulunmaktadır. Bu tip araştırmalarda öğretim elemanının tecrübesi, birikimi ve üslubu önemli bir etken olarak ele alınmalıdır. Bu nedenle böyle araştırmaların fazlaca yapılmasında alanyazın açısından yarar bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Ada, S. (2001). Sınıf öğretmeni yetiştiren okullarda öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin program içindeki yeri. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 14, 1-10.
- Adler, P., Cregg, M., Duignan, A., Ilett, G. & Woodhouse, M. (2005). Effect of training on attitudes and expertise of optometrists towards people with intellectual disabilities. *Ophthalmic and Physiological Optics*, 25, 105–118.
- Akbuğa, B. ve Gürsel, F. (2007). Bilgilendirme yoluyla Beden Eğitimi Spor Yüksekokulu öğrencilerinin engelli bireye yönelik değişen tutumları. *Sporometre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(1), 5-8.
- Akçamete, G. ve Kargın, T. (1994). Hizmet içi eğitim programının öğretmenlerin işitme engelli çocuklara yönelik tutumlarına etkisi. *Özel Eğitim Dergisi*, 1(4), 13-19.
- Akyüz, Y. (2015). *Türk eğitim tarihi: M.Ö. 1000 – M.S. 2015 (28)*. Ankara: Pegem.
- Alat, Z. ve Alat, K. (2007). Özel eğitim dersi almanın öğretmen adaylarının kaynaştırmaya yönelik tutumlarına etkisi. *XVI. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Kongre Kitabı (ss. 432-434)*. Tokat. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Alptekin, S. ve Batık, V.M. (2013). Özel eğitim bölümü öğrencilerinin yetersizlikten etkilenmiş kişilere yönelik tutumlarına özel eğitim dersinin etkisi. *International Journal of Educational Research*, 4(4), 18-34.
- Altıntaş, E. ve Şengül, S. (2014). Özel eğitim dersinin kaynaştırmaya yönelik tutumlar ve kazanımlar bakımından değerlendirilmesi. *E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(3).
- Diken, H.(Ed.)(2012). *Engellilere yönelik tutumlar*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Aslan, C. ve Kök, M. (2013). Özel eğitim dersinin öğrencilerin engellilere yönelik tutumları üzerindeki etkisi. A. Konrot (Ed.) 23. *Ulusal Özel Eğitim Kongresi Kongre Kitabı (ss. 345-346)*. Bolu. Türkiye.
- Ayas, A. (2009). Öğretmenlik mesleğinin önemi ve öğretmen yetiştirmede güncel sorunlar. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(3), 1–11.
- Barr, J.B. & Bracchitta, K. (2008). Effects of contact with individuals with disabilities: Positive attitudes and majoring in education. *The Journal of Psychology*, 142 (3), 225–243.
- Başkan, A.G. (2001). Öğretmenlik mesleği ve öğretmen yetiştirmede yeniden yapılanma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 16-25.
- Başkan-Atanur, G. ve Aydın, A. (2006). Türkiye'deki öğretmen yetiştirme sistemine karşılaştırmalı bir bakış. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(1), 35-42.
- Bek, H., Gülveren, H. ve Başer, A. (2009). Sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırma eğitimine yönelik tutumlarının incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 160-168.

- Çetin, Ç. (2004). Özel eğitim alanında çalışmakta olan farklı meslek grubundaki eğitimcilerin yaşadığı güçlüklerin belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5 (1), 35-46.
- Çitil, M. (2017). *Türkiye’de özel eğitim: tarihsel, politik ve yasal gelişmeler*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Daşbaşı, S., Kesen, N. F. ve Eryılmaz, C. (2013). Eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerin engellilere yönelik tutumları. *Sağlık ve Toplum*, 23(1), 39-46.
- Diken, İ.H., Sucuoğlu, B.(1999). Sınıfında zihinsel engelli bulunan ve bulunmayan sınıf öğretmenlerinin zihin engelli çocukların kaynaştırılmasına yönelik tutumlarının karşılaştırılması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 2 (3), 26-34.
- Doğan, C. (2005). Türkiyede sınıf öğretmeni yetiştirme politikaları ve sorunları. *Bilig*, 35, 133-149.
- Durdukoca-Fırat, Ş. (2015). Özel eğitim dersine yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *Turkish Studies*, 10(11), 651-666.
- Gökdere, M. (2012). A comparative study of the attitude, concern, and interaction levels of elementary school teachers and teacher candidates towards inclusive - education. *Educational Sciences: Theory ve Practice*, 12(4), 2800-2806.
- Gözün, Ö. ve Yıkılmış, A. (2004). Öğretmen adaylarının kaynaştırma konusunda bilgilendirilmelerinin kaynaştırmaya yönelik tutumlarının değişimindeki etkililiği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5 (2), 65-77.
- Gürsel, F. (2006). Engelliler için beden eğitimi ve spor dersi’nin öğrencilerin engellilere yönelik tutumlarına etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 67-73.
- Hamedoğlu, M. A. ve Güngör, H. (2013). Opinions of the parents and the principals on the attitudes of principals towards mainstream education (sample of a county in west black sea region in Turkey). *The Online Journal of Counseling and Education*, 2(3), 33-45.
- Hunt, C. S. & Hunt, B. (2004). Changing attitudes toward people with disabilities: Experimenting with an educational intervention. *Journal of Managerial Issues*, 16, 266-280.
- İnceoğlu, M. (2010). *Tutum, algı, iletişim*. İstanbul. Beykent Üniversitesi Yayınları.
- İzci, E. (2005). Sınıf öğretmeni adaylarının ‘özel eğitim’ konusundaki yeterlikleri, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(14), 106-114.
- Küçükahmet, L. (2007). 2006-2007 Öğretim yılında uygulanmaya başlanan öğretmen yetiştirme lisans programlarının değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 203-218.

- Melekoğlu, M. A. (2013). Özel gereksinimli öğrencilerle yürütülen etkileşim projesinin genel eğitim öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarına yönelik olumlu tutum ve farkındalık geliştirmeleri üzerindeki etkilerinin belirlenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 13(2), 1053- 1077.
- Melekoğlu, M. (2011). Farklı branşlardan öğretmen adayları için özel eğitim derslerinin etkililiğini geliştirmek amaçlı bir uygulama: Özel gereksinimli öğrencilerle etkileşim projesi. A. Yıkılmış (Ed.) 21. *Ulusal Özel Eğitim Kongresi Kongre Kitabı* (ss. 246-247). KKTC. Türkiye.
- Orel, A., Zerey, Z. ve Töret, G. (2004). Sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırmaya yönelik tutumlarının incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(1), 23-33.
- ÖEHY, (2006). Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği. 31.05.2006 tarih ve 26184 sayılı Resmî Gazete.
- Özkubat, U., Sanır, H., Töret, G. ve Babacan, A. (2016). Yetersizlikten etkilenmiş çocukların sosyal kabullerini sağlamada kaynaştırmaya hazırlık etkinliklerinin etkisi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 211-232.
- Özyürek, M. (2013). *Engellilere yönelik tutumların değiştirilmesi*(4). Kök Yayıncılık. Ankara.
- Sarı, H. ve Bozgeyikli, H. (2003). Öğretmen adaylarının özel eğitime yönelik tutumlarının incelenmesi: karşılaştırmalı bir araştırma, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9, 183-204.
- Şahin, H. ve Akyol, A. D. (2010). Evaluation of nursing and medical students' attitudes towards people with disabilities. *Journal of Clinical Nursing*, 19, 2271–2279.
- Şahin, F. ve Güldenoğlu, B. (2013). Engelliler konusunda verilen eğitim programının engellilere yönelik tutumlar üzerindeki etkisi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 214-239.
- Tavil, Y. Z. ve Özyürek, M. (2009). Gerçekçi bilgilendirme ve etkileşimde bulunmanın özel eğitim öğretmen adaylarının engelli kişilere yönelik tutumlarının değişmesine etkisi. *Ekev Akademi Dergisi*, 13(39), 265-276.
- Tavşancıl, E. (2014). *Tutumların ölçülmesi ve spss ile veri analizi*(5). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Thompson, T. L., Emrich, K. & Moore, G. (2003). The effect of curriculum on the attitudes of nursing students toward disability. *Rehabilitation Nursing*, 28(1), 27–30.
- Yaralı, D. (2016). Öğretmen adaylarının özel eğitim dersine yönelik tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, (59-76).
- Yaralı, D. (2015). Özel eğitim dersine ilişkin ölçek geliştirme çalışması: geçerlik ve güvenilirlik. *E-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(2).

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

In Turkey estimated to be about 400 thousand students with special needs which is the age of compulsory education and continue to formal education (Çitil, 2017). For this reason, it is important that the teachers have knowledge and skills about the students in this area. Naturally, in order to meet the educational needs of students with special needs, it is necessary to make arrangements to acquire knowledge and skills for teacher candidates during the teacher training process (Gözün & Yıkılmış, 2004). In teacher training programs have been updated by the Council of Higher Education freshmen to apply to faculties of education programs with the amendment made in 2006, starting from the 2006-2007 academic year, (Küçükahmet et al., 2007).

For this reason, candidate teachers who are educated in many teaching programs besides special education teachers are starting to take 2 credit "special education" courses as compulsory / elective courses in the seventh semester. The content of the two-credit "special education" course includes various types of disability and education, basic principles of special education, reasons for disability, etc. When this special education course given at the undergraduate level is evaluated; generally, it is understood that teacher candidates have knowledge for both special education and special needs individuals (Durdukoca-Firat, 2015, Wounded, 2016).

The number of children with special needs in schools providing formal education is increasing rapidly. In this context, class and branch teachers other than special education teachers are forced to encounter and work with mainstreaming students. The Ministry of National Education is organizing in-service training courses to meet and support the teachers' needs in this regard. However, the number of pre-service special education teachers is very low (Gözün & Yıkılmış, 2004).

Such a lesson was administered by the university can be expected to develop candidate teacher's attitudes towards disabled positively. The success of mainstreaming is directly proportional to the positive attitudes of teachers and other students in the school to special needs students (Çetin, 2004; Orel, Zerey & Töret, 2004). In changing attitudes, it can be said informing and interacting to be effective variables (Tavil & Özyürek, 2009: 266). For this reason, it positively affects attitudes that other people have knowledge about people with disabilities (Akbuğa & Gürsel, 2007, Gözün & Yıkılmış, 2003, Orel et al., 2004, Sarı & Bozgeyikli, 2002; Tavil & Özyürek, 2009). For this reason, the purpose of this study is to determine the effect of the 2 credits special education undergraduate course taught in the aimed education faculties on the knowledge levels of the teacher candidates and their attitudes towards the disabled. In this study, teacher candidates' knowledge levels in the field of special education, their attitudes towards the disabled and their opinions about the lesson were determined and tried to change positively.

2. Method

In this study, experimental group with pre-test, post-test group (control group) was used. In addition, social validity data were collected in order to determine the expectations of the prospective teachers about the special education course and the opinions about the lesson in the course. The research group of the study is composed of 106 senior students

who are educated at the Gazi Faculty of Education. 28 of them are art teachers, 27 are classroom teachers, 25 are science teachers and 26 are English teachers. The implementation of the research was carried out for 14 weeks during the school year of 2013-2014 academic year. Preliminary information was obtained during the first week of the study and final information was collected from the students during the final week.

“special education course participant information and expectation form”, “social validity form” and “special training course information test” were used as data collection tools which were developed by researchers in advance within expert opinions. In order to determine the attitudes of candidate teachers to the disabilities, "Attitude Scale for People with Disabilities from Affected Persons" scale used which is developed Özyürek (1988).

One-Way Anova examines exam scores before and after taking special education courses according to the branches of teacher candidates (knowledge levels). The scores (level of knowledge) taken by the student group were examined in two groups before and after the lesson and after the special education course was taken, the test scores were examined with the T test to see whether there was a statistically significant difference in the test scores of the students. The significance of the differences between the groups was examined by One-Way Anova. The qualitative data collected before and after the lesson from the teacher candidates are tabulated by analyzing the content analysis method and dividing them into the obtained data categories and codes.

3. Findings

As a result of the analysis made, there is no significant difference test scores between the Teaching Teachings in Elementary School, Teaching Science, Teaching in Science and Teaching English, since the significance rate of the test scores that measure the knowledge level of the students before the special education course is $p = .898$ and $p > .05$. No statistically significant difference was observed between the test scores made before the special education course.

There is no significant difference between the test scores of the Teaching Teacher Training, Teaching Teaching, Science Teaching, and Teaching English as the significance level of the test scores that measure the level of knowledge of the students before the special education course is $F = .168$, $p = .856$ and $p > .05$. No statistically significant difference was observed between the test scores made before the special education course.

A significant difference was found in the level of knowledge of the students after taking the special education course for the education faculty students. H1 hypothesis is accepted because $P = .000$ and $p < .05$. That is, there is a significant difference between the groups.

$P = .0659$ and $p > .05$, the Ho hypothesis is accepted. There is no significant difference between the groups. There is no significant difference between groups in their attitudes toward disabilities before they receive special training courses for education faculty students.

Ho is hypothesized as $P = .0768$ and $p > .05$. There is no significant difference between the groups. There was no significant difference between the groups in terms of attitudes towards disabilities after taking the special education course for the education faculty students.

Ho is hypothesized as $P = .0859$ and $p > .05$. That is, there is no significant difference between the groups. There was no significant difference in the attitudes towards the disabled after taking the special training course for the education faculty students.

4. Discussion and Results

According to findings, there was no significant difference in attitudes according to the branches of teacher candidates. It is seen that the studies dealing with the specific needs of the teacher candidates who are studying in different branches are very limited. Some researchers have found that, despite the fact that branch differences affect attitudes (Alat & Alat, 2007; Aslan & Kök, 2013; Yellow & Blonde, 2003), some researchers have found that there is no significant difference in influencing attitudes of prospective teachers' candidates (Injured, 2016).

According to the results of this research, special education course improves the knowledge level of teacher candidates about special education and disabilities. However, if the course is theoretical and is offered as two hours a week, it does not allow students to have enough experience and interaction. Teacher candidates find this lesson useful and recommend it to all teacher candidates. For this reason, the special education undergraduate course taught in the faculty of education, in order to increase the number of credits and hours, it is beneficial to make the necessary arrangements for the course to have content and duration suitable for implementation and observation. In this context, a special training course and it can be taught as a course in two semesters, including two 3-credit. The first period and the second period theoretical weighted as heavily regulated applications.

The results of this research show the importance of special education course for programs in other branches of teacher training. Council of Higher Education continues to update their programs of education faculties. For this reason, taking into consideration the findings of these and similar researches, it is beneficial to make arrangements to ensure that the special education course is taught as a compulsory subject in all undergraduate programs related to teaching.